

Tomáš Kavka

První stranické muzeum na Slovensku. K vzniku Múzea V. I. Lenina v Bratislavě

Tomáš Kavka, Národní muzeum,
tomas.kavka@nm.cz

Předložená práce vznikla
za finanční podpory Ministerstva
kultury v rámci institucionálního
financování dlouhodobého
konceptního rozvoje výzkumné
organizace Národní muzeum
(DKRVO 2024–2028/12.I.c.,
00023272)

The First Communist Party Museum in Slovakia. The Establishment of the V. I. Lenin Museum in Bratislava

This article provides an insight into the history of the museum practice in Czechoslovakia in the early years of state socialism. After an introductory section, it describes the establishment and selected chapters from the early days of the first communist party museum in Slovakia, the V. I. Lenin Museum in Bratislava, between 1954 and 1957. First, it describes the important figures involved and the process of establishing the institution until its opening on 20 January 1954. The next section is devoted to the art competition for the decoration of the Museum, which took place as the second stage of construction, concurrently with the opening process, from the end of 1953 to mid-1954. The description ends in 1957, when, after years of uncertainty, the Museum was taken over by the Central Committee of the Communist Party of Slovakia, which had run it until its demise on 1 December 1990.

Keywords: V. I. Lenin Museum in Bratislava, Slovakia, Communist Party museums, 1950s, communist ideology, history of museum practice

Stranická muzea, Slovensko a jejich výzkum

Muzea v Československu po roce 1948 se dají narativem svých veřejných prezentací, výstav a expozic zejména o historii zařadit k médiím režimního výkladu. Nicméně nelze pro československé prostředí konstatovat, že by i přes dlouholetou kontrolu komunistickým aparátem zcela podlely jeho ideologii, respektive se plně proměnily v nástroj propagandy vládnoucí komunistické strany. Již v dřívějších studiích bylo definováno, že se situace v československém muzejnictví po roce 1948 směrem ke komunistickému výkladu dějin proměnila. Vznikaly nové výstavy a expozice, měnil se personál, byla snaha i o nové sběratelské koncepty a obecně profesionalizaci muzejní práce směrem k masám.¹ Nicméně než by byly maximálně využity k propagandě starší tradiční muzea s ideologicky nevyhovujícími sbírkami i historií, spíše bylo muzejnictví československého komunistického panství doplněno novými institučními nástroji propagandy. Jejich počet v období státního socialismu postupně rostl. První taková muzea vznikala v centrech státu a šířila se směrem do regionů – lze hovořit o instinktivně budované síti prorežimních stranických muzejních center, která měla za úkol prezentovat vývoj socialistického, komunistického a dělnického hnutí i dokumentaci jeho úspěšně budované současnosti. V posledních letech značně pokročil jejich výzkum, ač hlavně v české části společného státu. Ovšemže nové instituce v kontextu budování nového člově-

1 ŠPĚT, Jiří, *Muzea ve vývoji společnosti a národní kultury*, Praha 1979.

ka,² nového jazyka³ i celého nového světa komunismu⁴ postupně pronikaly celým územím komunistické državy, tedy i na Slovensko, což zatím příliš připomenuto nebylo.

První kroky k výzkumu ideologických stranických institucí byly přitom v české (oslovenské) historiografii nesmělé. Spíše v obecnější rovině byl fenomén ideologických expozic popisován od konce 90. let 20. století v zahraniční literatuře.⁵ Seznámení české veřejnosti s materiálem zaniklých pražských centrálních stranických institucí a moravského Muzea dělnického hnutí Brněnska přišlo pak v letech 2011–2012. Jejich představení ve výstavní prezentaci provedl ve společném projektu pražského Národního muzea a brněnského Moravského zemského muzea tým historiků těchto dvou institucí. Kromě výstavy *Rudá muzea*, která byla prezentována v Národním památníku na Vítkově na přelomu zmiňovaných let, přinesl i první shrnující text, který prvky zejména normalizační očisty muzeí, nově používaného jazyka a cílů definoval.⁶ Následně se výzkum těchto nově zřizovaných organizací, které jsou dnešní terminologií nazývány jako stranická či ideologická muzea, věnoval centrálním pražským institucím přímo spadajícím pod Ústřední výbor KSČ – Muzeu Klementa Gottwalda, Muzeu V. I. Lenina a Muzeu Julia Fučíka. Materiály jejich muzejních a archivních fondů, respektive knihovny jsou totiž od roku 2015 soustředěny v Historickém muzeu Národního muzea.⁷ Širší zpracování dostala pražská stranická muzea v projektu o možnostech využití zachovalých muzejních ideologických sbírek jako kulturního dědictví, který řešil společně tým Národního muzea a oddělení vzdělávání Ústavu pro studium totalitních režimů v letech 2018–2022. Z něj vzešlo několik zásadních výstupů různých podob základního i aplikovaného výzkumu.⁸ Tento projekt však poukázal i na limity možnosti poznání, které zapříčiňuje omezený rozhled některých domácích historiků a jejich pomocníků, kteří převzali vedení druhé jmenované instituce v roce 2022 a kteří se neúspěšně snažili výsledky svých pracovníků a pracovníků hanět. Jako jistá odpověď, že lze zkoumat dělnická muzea za socialismu bez politického napětí, je práce opavského historika Tomáše Krömera, který ve své dizertaci popsal i regionální rozměr muzeí dělnictva v českém prostoru, které by spadaly do definice ideologické/propagandistické instituce. Jeho text otevřel novou kapitulu doposud nikterak rozsáhlého bádání o regionálním ideologickém muzejnictví v českém prostředí období státního socialismu, když látku uchopil hlavně výčtem faktů z dějin vybraných muzeí v letech 1948–1989.⁹

Muzejní stranická síť byla přitom během čtyřiceti let komunistického panství též velmi specificky budována i na Slovensku a hodně vypovídá jak o ideologické strategii státu jako celku, tak paralelách i rozdílech vývoje v jeho dvou částech. Ani na Slovensku nešlo v případě ideologických muzeí o místa marginálního významu. Naopak lze i pro slovenskou část republiky konstatovat, že vlastní muzejní střediska, která paměť rámovala do úspěšného běhu budování socialismu a připomínání jeho hrdinů, prostoupila postupně centrum i jednotlivé regiony. Najdeme zde však oproti české části státu několik specifík. První charakterizují vůbec vstupní podmínky – Slovensko mělo krátce po druhé světové válce oproti českému prostoru poměrně malé pokrytí muzejními institucemi, v roce 1948 se

2 NEČASOVÁ, Denisa, *Nový socialistický člověk – Československo 1948–1956*, Brno 2018.

3 ŠMARC, Vít, *Země lyr a ocele. Subjekty, ideologie, modely, mýty a rituály v české kultuře stalinismu*, Praha 2017.

4 MACURA, Vladimír, *Šťastný věk*, Praha 2008.

5 UNFRIED, Berthlod, *Spuren des „Realsozialismus“ in Böhmen und der Slowakei. Monumente – Museen – Gedenktage*, Wirm 1996.

6 TÁBORSKÝ, Ondřej, Dějiny podle plánu. Politika dějin a paměti v normalizačním muzejnictví. In: ŠUSTROVÁ, Radka – HĚDLOVÁ, Luba (eds.), *Česká paměť. Národ, dějiny a místa paměti*, Praha 2014, s. 279–328.

7 TOTHOVÁ, Jolana, Instituce zanikla, sbírka zůstává. Sběrka Muzea dělnického hnutí a náhled do jejího využití v letech 1990–2022, in: *Sběrky a politika / Collections and Politics*, Praha 2022, s. 89–128.

8 O projektu s názvem „Muzeum dělnického hnutí v 21. století. Prezentace práce s muzejní sbírkou doby státního socialismu a způsoby užití jejího materiálu k potřebám odborné a široké veřejnosti“ více na jeho webových stránkách – Muzeum dělnického hnutí v 21. století [online] [cit. 9. 3. 2026]. Dostupné z: <https://www.mdh21.cz>

9 KRÖMER, Tomáš, „Ideologická muzea“ v českých zemích v 70. a 80. letech na příkladu Muzea revolučních bojů a osvobození v Ostravě, Online. Doctoral theses, Dissertations. Silesian University in Opava, Faculty of Philosophy and Science in Opava. 2024. Dostupné z: <https://is.slu.cz/th/vqjbb/>.

hovoří o 24–27 muzejních institucích.¹⁰ V české části se naproti tomu mluví již v roce 1945 o 360 muzeích a památnících!¹¹ Opomenout nelze ani odlišnou hierarchii výběru preference společenských témat oproti českým zemím. Jinak bylo socialistickou historiografií vnímáno druhoválečné povstání proti fašismu každého z obou národů.¹² Slovenští komunisté pak museli bojovat proti silné tradici klerikalismu, když vliv církve na tamější společnost zůstával i po druhé světové válce a nástupu komunistů značný.¹³ K provozu muzejních institucí následně vznikala i lokální nařízení, zejména od 60. let a spolu s vydáním *Zákona SNR č.109/1961 Zb. O múzeách a galériách* mělo Slovensko i svůj vlastní právní základ. To už však postupujeme do období rozvoje stranické sítě, přičemž v našem příspěvku se budeme věnovat letům vzniku prvních stranických muzeí, vrátíme se tak do počátku 50. let 20. století. Náš příspěvek se totiž dotkne procesu budování Múzea V. I. Lenina v Bratislavě, které bylo otevřeno v roce 1954 a stálo na pomyslném úvodu režimních zásahů do sítě ve slovenském muzejnictví.

Výzkum slovenské poválečné muzejní sítě se dá obecně charakterizovat jako nacházející se ve svých počátcích. Existuje několik dobových i polistopadových shrnujících publikací, které se věnují provozu tamějších muzeí a muzejnictví po druhé světové válce.¹⁴ Pozornost konkrétním institucím byla však věnována doposud jen zřídka. Kniha o dějinách moderního muzejnictví se více zabývá zaváděním inovačních prvků do sbírkového systému či rozšiřováním muzejní sítě, téměř zcela chybí studijní sondy do dějin městských institucí, díky nimž by byla odhalena lokální specifika. Ke studiu poválečných dějin muzeí v hlavním městě Bratislavě existuje několik kompendií hlavně referujících o Muzeu města Bratislavy.¹⁵ Dějiny Slovenského národního múzea (SNM), které získalo sídlo v Bratislavě až na základě muzejního zákona z roku 1961 po spojení s martinským Muzeem, téměř chybí. Když v roce 1954 Múzeum V. I. Lenina vzniklo, pestřejší muzejní prostředí se v hlavním městě Slovenska teprve tvořilo.¹⁶ Další instituce stejně jako profilace SNM ve městě jsou spjaté až s obdobím od 60. let 20. století. Tehdy se začíná soustředit na moderní dějiny a na významu v kontextu režimního výkladu nabývá v 70. letech, kdy vzniká jako jedno z jeho bratislavských pracovišť *Múzeum spoločenského vedomia* k podpoře ateistického pohledu na světový běh. Až tehdy byla významně rozvinuta ideologická muzejní skladba Bratislavy, a ač byly od konce 70. let snahy, ať již z pozice státu či města, založit plnohodnotné Múzeum robotníckeho hnutia,¹⁷ zůstalo Leninovo muzeum a Múzeum spoločenského vedomia vedle množství závodních, školských a podnikových síní tradic centrem interpretace socialismu až do konce režimu v roce 1989. Stranická síť však byla mezitím doplněna v regionech o Múzeum robotníckej tlače v Martine-Vrútkách (1957),¹⁸ Múzeum robotníckeho hnutia v Krompachoch (1961) a zvláštní místo v propagaci režimu dostal i Památník Slovenského národního povstania v Banskej

10 MRUŠKOVIČ, Štefan – DARULOVÁ, Jolana – KOLLÁR, Štefan, *Múzejníctvo, muzeológia a kultúrne dedičstvo*, Banská Bystrica 2005, s. 79.

11 ŠPÉT, J., *Muzea ve vývoji společnosti*, s. 198.

12 Slovenské národní povstání z roku 1944 bylo součástí slovenského národního příběhu již od prvních poválečných let, zatímco příběh pražského květnového povstání roku 1945 byl pro komunistický narativ, již kvůli účasti tzv. Vlasovců, komplikovanější.

13 Velkou roli hrál kult Andreje Hlinky, nejsilnější politickou silou po volbách 1946 zůstávala na Slovensko Demokratická strana opírající se o podporu církve.

14 Z historické např. MARCINKOVÁ, Anna, *Vademecum slovenského muzejníka*, Bratislava 1968; KOSTIC-KÝ, Bohuš, *K otázke muzeálnej dokumentácie dejín kapitalizmu a obdobia výstavby socializmu*, Praha 1962. V poslední době viz PRELOVSKÁ, Daniela, *Fenomén budovania muzejnej siete na Slovensku v období socializmu*, Nitra 2016.

15 HUPKO, Daniel (ed.), *Vo víre dejín. 150 rokov Múzea mesta Bratislavy*, Bratislava 2018.

16 Samozřejmě nelze opomenout Slovenské muzeum, které sídlilo v Bratislavě a po spojení s martinským Slovenským národným muzeem v roce 1961 tvoří dnešní SNM.

17 O snaze realizovat Múzeum dejín revolučného robotníckeho hnutia a KSČ v Bratislavě, jakož i prvních městských snah o Múzeum vývoja človeka a ľudskej spoločnosti v kontextu práce Múzea města Bratislavy viz KURINCOVÁ, Elena, *Snahy o muzealizáciu revolučnej minulosti (1961–1989)*, in: HUPKO, Daniel, *Vo víre dejín*, s. 140–215, zvl. s. 190–193.

18 Múzeum revolučnej tlače Klementa Gottwalda v Martine-Vrútkach. Sprievodca po expozícii, Martin - Vrútky 1986.

Bystrici,¹⁹ který střežil stranické vzpomínky na povstání jako jeden z vrcholů slovenských dějin. Na východním Slovensku přímo režimem nově zřízená instituce chyběla, ač v roce 1959 bylo přejmenováno a nové situaci přizpůsobeno prešovské městské muzeum – Múzeum slovenskej republiky rád.²⁰ Strana zde však získala velkou oporu v Košicích, kde byla jako pýcha Východoslovenského múzea²¹ roku 1975 otevřena Expozícia revolučného, robotníckeho a komunistického hnutia na Východnom Slovensku v Dómu Košického vládného programu o rozloze 1100 m². Šlo o baštu moderních stranických dějin, kterou přijel do města k výročí osvobození státu Sovětskou armádou otevřít předseda vlády Lubomír Štrougal.²²

V našem příspěvku se budeme věnovat vzniku Múzea V. I. Lenina v Bratislavě, které bylo otevřeno v roce 1954 a je chápáno jako první poválečné slovenské muzeum dle sovětského vzoru. Naše dosavadní bádání poukázalo na omezenou pramennou základnu, na jejímž základě lze dějiny této instituce zkoumat. Vycházet v našem příspěvku tak budeme z dobové literatury, kterou vydalo pro svoji propagaci samo Muzeum, a tisku, hlavním pramenem nám však bude fond Múzeum V. I. Lenina, který se nachází v Archivu SNM. V čase našeho bádání nebyl inventarizován a byl co se týče celistvosti zachycení dějin instituce značně děravý. Dovoluje nicméně poměrně slušně představit důležité aktéry a okolnosti vzniku instituce. Stejně tak jsme v něm narazili na materiály přibližující soutěž na uměleckou výzdobu instituce z let 1953–1954, která zajímavě odráží dobovou politickou a společenskou relevanci i plánovaný vizuál tehdejší propagandistické instituce. Pramenná základna v Archivu se skládá zejména ze zápisů z porad aktérů, kteří zastupovali instituce, jež Muzeum budovaly, a už v roce 1954 se nám ztrácí. Dále se objevuje pár dokumentů z roku 1957. Ty vypovídají o finálním převodu Múzea V. I. Lenina do správy ÚV Komunistické strany Slovenska. V jeho péči pak bylo až do roku 1990, kdy zaniklo. Směrem k fondům institucí, které se na vzniku a správě Múzea v průběhu let podílely (jako Ústav dějin ÚV KSČ, Povereníctvo kultury a osvetu, resp. ÚV KSS) by mohl být výzkum ještě do budoucna doplněn.

1. Cesta vzniku a otevření prvního stranického muzea na Slovensku

Jak již bylo výše řečeno, na Slovensku vzniklo první z center stranického muzejnictví po druhé světové válce počátkem 50. let 20. století. Jednalo se o Múzeum V. I. Lenina a bylo zřízeno v Bratislavě v návaznosti právě na otevření pražských centrálních institucí. Fakticky tak šlo o druhé muzeum věnované bolševickému vůdci mimo Sovětský svaz.²³ Jak nám nastiňují dochované prameny, v době svého vzniku bylo uváděno jako pobočka pražského Muzea V. I. Lenina. Ač jeho zřízení již tehdy obhospodařovaly slovenské orgány, konkrétně Povereníctvo kultury (dále PK), dle výnosu Ústředního výboru Komunistické strany Slovenska mělo být pobočkou československého centrálního Múzea V. I. Lenina v Praze,²⁴ které bylo otevřeno k výročí Leninova úmrtí na počátku roku 1953.²⁵ V návaznosti na jeho otevření se nejspíše zrodila též myšlenka pobočky v Bratislavě. Údajně ji

19 DOBRÍKOVÁ, Mária – GOLEMOVÁ, Marta – HALAJ, Dušan – PAŽUR, Štefan – VINCÍKOVÁ, Soňa, *Múzeum Slovenského národného povstania*, Banská Bystrica 1985.

20 PÁTKOVÁ, Jarmila, *Dvadsať rokov Múzea slovenskej republiky rád*, Prešov 1967.

21 JARINKOVIČ, Martin, *Východoslovenské muzeum v Košiciach v rokoch spoločenského zlomu 1989–1990*, in: *Historica Carpatica* 52–53/2022, s. 58–76, cit. s. 59.

22 ŠULC, Viliam, *Dóm košického vládného programu*, Košice 1979.

23 O muzeích V. I. Lenina více viz KAVKA, Tomáš, *Muzea dělnictva a práce – svět věřejška a dneška? Stranická muzea v Československu a jejich příbuzní za budovatelským horizontem*, in: KAVKA, Tomáš – VOGELOVÁ, Pavlína – TOTHOVÁ, Jolana, *Sbírký a politika / Collections and Politics*, Praha 2022, s. 21–55.

24 Archiv SNM, fond Múzeum V. I. Lenina, spis č. 872/1953–skr.taj., Záznam z II. Zasedání Komisie pre výstavbu V. I. Lenina v Bratislave dňa 16. Novembra 1953.

25 O pražském Muzeu V. I. Lenina viz JŮN, Libor, *Škola komunismu pro miliony našich lidí – několik poznámek k expozicím Muzea V. I. Lenina v Praze v letech 1953 až 1990*, in: KAVKA, Tomáš – VOGELOVÁ, Pavlína – TOTHOVÁ, Jolana, *Sbírký a politika / Collections and Politics*, Praha 2022, s. 137–167.

prvně navrhnul tajemník ÚV KSS Augustín Michalička v červnu 1953,²⁶ ačkoli materiály k přípravám máme zachované až od září 1953, kdy bratislavský realizační tým nově připravované instituce Prahu navštívil. Nicméně dochovaný zápis z pražské návštěvy poukazuje na již ustavený stavební, instalační a kurátorský tým nově chystaného muzea. Zástupci realizátorů projektu spolu se schválenými zaměstnanci budoucí instituce, soudruhy Prechtlem a Kopáčkem, absolvovali dne 28. září 1953 během služební cesty prohlídku pražských expozic Muzeí Klementa Gottwalda a V. I. Lenina a společně též domluvili „pomoc súdruhov v Prahe pri výstavbe Múzea v Bratislave“. Ta spočívala v přípravě koncepce expozice, výběru materiálu a fotokopii. Praha též měla dodat 5 kusů sádrových reliéfů.²⁷

Konkrétní obsahovou ideu slovenské pobočky na první poradě zúčastněných institucí v Bratislavě dne 19. října 1953 předložil ředitel tehdejšího nejvýznamnějšího ideologického pracoviště spjatého s prorežimním výkladem, Ústavu dějin KSČ, Jindřich Veselý. Dopracoval ji přitom nejspíše ve spolupráci se svými kolegy i pracovníky ze Slovenska 16. října. Základ expozice měl být realizován v šesti sálech, které měly postupně vyprávět cestu Leninovým životem; od jeho dětství a plánů k založení nové strany (sál 1), přes její vytvoření (2), krizi kapitalismu v první světové válce (3), úspěch v říjnové revoluci roku 1917 (4) až po vítězství v občanské válce (5) a první budovatelské krůčky, jejichž pokračování nad Leninovou rakví přijal soudruh Stalin (6).²⁸ Na výše zmíněné poradě, která se konala v Bratislavě u předsedy Sboru pověřenců Rudolfa Strechaje se ukázalo, že rychlé zřízení pracoviště na Slovensku je jasně prioritním úkolem. Kromě vypracované ideje expozice tomu nasvědčuje i fakt, že spolu s Veselým přijel z pražských činitelů na Slovensko též vedoucí Muzea V. I. Lenina Hubert Maxa a za slovenskou stranu doplňovali komisi další vysocí straničtí činitelé. Přítomen byl místopředseda Sboru pověřenců Anton Nedvěd, pověřenec kultury Ondrej Klokoč, doc. Brenčíč jako vedoucí agitace ÚV KSS či ředitel Ústavu dějin KSS Roják. Na poradě byl do funkce generálního projektanta schválen přítomný Ing. arch. Jozef Lacko, vedoucí památkového odboru Povereníctva kultury (PK) Jan Šufliarský, též přítomný, dle dalších dokumentů celou akci výstavby za Povereníctvo koordinoval.

Zástupci PK na říjnové poradě dostali konkrétní úkoly s brzkými daty jejich splnění. Dokonce i meta dokončení nové instituce byla šibeniční, neboť bylo potvrzeno, že Bratislava otevře brány Leninova muzea přesně rok po pražském, a to už na výročí třiceti let od Leninova úmrtí, 21. ledna 1954. Rovněž zde byl zadán úkol hledat vhodné kádry k vlastnímu řízení i správě muzea. Zatímco politické pracovníky, ředitele a 2 lektory vybíral přímo ÚV KSS, konkrétně docent Brenčíč, výběr správy a budoucího zabezpečení financování muzea šly za PK a na starosti je dostal Šufliarský. Ač již bylo dříve známo, že Muzeum bude mít své sídlo v Pistoriho paláci na bratislavském Starém městě, v ulici Obránců Míru, až během obstarávání, v druhé polovině roku 1953, byly postupně vybavovány prostory v budově, aby muzeum mělo i plnohodnotné zázemí.²⁹ PK dostalo směrem k realizaci příslib 300 000 Kčs, které měly být schváleny československou vládou v Praze. Jejich převod na Slovensko měl zařídit Jindřich Veselý. Zpracování prvního muzejního katalogu ve třech jazycích, slovensky, maďarsky a rusky, dostal zase na starosti ředitel Ústavu dějin KSS Roják.

26 Dle jeho návrhu mělo muzeum provozovat Pověřenectvo školství a vědy s odborným dohledem Ústavu dějin KSS, in: HUČKO, Ján, Tajomník ústredného výboru KSS Augustín Michalička, 1953, 1955–58, Čiastkový inventár, Slovenský národný archív Bratislava, 2007, s. 5.

27 Zpráva z porady konané v Praze dne 28. 9. 53, in: Archiv Slovenského národného múzea, fond Múzeum V. I. Lenina. Co se týče realizátorů, architektonický návrh vzešel z podniku Stavoprojekt, umělecké práce realizoval Tvar, družstvo výtvarných umělců na Slovensku, dodavatelem prvků do expozice byl podnik Družba, viz Archiv SNM, fond Múzeum V. I. Lenina.

28 Návrh ideového obsahu muzea V. I. Lenina v Bratislavě, Praha 16. října 1953, in Archiv SNM.

29 V tomto případě přesunulo Povereníctvo kultury až v červenci 1954 celkem 7 místností ve vedlejší budově v ulici Obránců míru č. 21, odkud se musel vystěhovat podnik Remeslnícke potreby, který dostal náhradní prostory na Bratislavském hradě. Viz Úrad predsedníctva Sboru poverenikov. Č. 3915/1954, Předmět: Pridelenie priestorov pre Múzeum V. I. Lenina, 9. 7. 1954, viz Archiv SNM, fond Múzeum V. I. Lenina.

↑ Otevření Múzea V. I. Lenina
v roce 1954, zdroj: dárková brožu-
ra Múzea V. I. Lenina z roku 1979

Již v počátku října byly bratislavským Stavoprojektem vyčísleny finanční náklady na adaptační a stavební práce. Ke dni 13. 10. 1953 je firma i s vidinou příplatků za „špinavá a obtážná robotu“ spojila s částkou 237 335,38 Kčs. S pracemi se fakticky začalo 28. října a padlo rozhodnutí, že veškeré nutné opravy paláce musejí být hotovy do konce prosince, přičemž na ně bylo nasazeno více než 26 dělníků různých profesí. Pistoriho palác byl vybudován v eklektickém stylu v 90. letech 19. století pro účely bydlení a lékárny na zadání Felixe Pistoriho podle návrhu architekta Jozefa Huberta.³⁰ Před adaptací na muzeum, ještě během válečných let, pak sloužil jako sídlo německého vevyslanectví, a tak musely být jeho prostory novému účelu přizpůsobeny. Základní adaptaci v tzv. první etapě vedoucí k otevření museli dělníci dokončit do 20. prosince, což se dle dokumentů i podařilo.

Koncem roku 1953 byl jmenován ředitelem nového Múzea Ivan Prechtel a nic nebránilo tomu, aby k otevření muzea v řádném termínu došlo. Podobně jako za výběr kádrových pracovníků, byl i za vernisáž zodpovědný Brenčíš z ÚV KSS. Stalo se tak v předvečer výročí Leninovy smrti, dne 20. ledna 1954, a akce se tehdy zúčastnila fakticky celá slovenská vládnoucí elita v čele s prvním tajemníkem ÚV KSS Karolem Bacílkem, předsedou Sboru pověřenců Rudolfem Strechajem, ministrem lesů a dřevařského průmyslu Markem Smidou či generálním konzulem SSSR v Bratislavě I. F. Berjezinem. Z českých politiků byl jistě přítomen pouze místopředseda Národního shromáždění Jan Harus.³¹

Podobně jako u pražského Leninova muzea, i na Slovensku v Bratislavě byly hlavní propagační a edukační cíle. Předpokládalo se, že „Múzeum V. I. Lenina pomůže návštěvníkom doplnit si vedomosti zo života Lenina a dejín komunistickej strany Sovietskeho zväzu a stane sa pre našich pracujúcich vyhľadávanou školou komunizmu.“³² České *Rudé právo* o něm psalo, že se „stane pro slovenské pracující zdrojem nesmírného poučení – leninskou školou.“³³ Ta zajistí „pomocou vystavených dokumentov zoznámiť sa zo životom V. I. Lenina, s jeho neúnavnou a nesmierne intenzívnou prácou, s nesmrteľnými myšľenkami jeho diela.“³⁴

30 ENCYCLOPAEDIA BELIANA [online] [cit. 9. 3. 2026]. Dostupné z: <https://beliana.sav.sk/heslo/hubert-jozef>.

31 Slavnostní otevření Muzea V. I. Lenina v Bratislavě. In: *Rudé právo*, ročník 34–35, č. 20, 21. 1. 1954, s. 1.

32 VTEDY [online] [cit. 6. 3. 2026]. Dostupné z: <https://www.vtedy.sk/otvorenie-muzeum-lenin>.

33 Viz Archiv SNM, fond Múzeum V. I. Lenina.

34 Múzeum Vladimíra Iljiča Lenina, Bratislava, Obráncov mieru 25, Bratislava, bez data, s. 1.

Soutěž k výzdobě muzea jako předpoklad jeho plnohodnotné prezentace

Ačkoli je možno najít vizuální materiály, které ukazují na zednické a umělecké práce, jež otevření Múzea předcházely,³⁵ již při slavnostních přípravách se vědělo, že nejde o úpravy finální. Hlavně v umělecké výzdobě se předpokládalo doplňování do budoucna. Slovy průvodce řečeno, „expozícia Múzea V. I. Lenina je neustále doplňována tak, ako prebieha výskum života a diela V. I. Lenina...“, neboť „história, ktorá k nám hovorí z exponátov, je historiou veľmi živou – hovorí k dnešku.“³⁶ Obsah první expozice v šesti sálech, kterou načrtnul pražský tým Jindřicha Veselého, závisel na výpůjčkách, obrazových materiálech a fotokopiích, vybraných především právě z Prahy. V sálech se v této době vyjímal z předmětů třeba Leninova socha či posmrtná maska, tedy i tady šlo o kopii. Vlastních předmětů bylo málo a v materiálech je nemáme ani specifikovány. Už v této chvíli se předpokládalo, že bude expozice doplněna hlavně o tematická umělecká díla. Naplňován tak měl být již dříve uplatněný zvláštní obor muzeálního umění, který „měl za úkol ilustrovat důležité historické děje podle nového, ideologického výkladu a zprostředkovat tak tuto interpretaci divákovi“. Z dobových českých muzeí byl uplatněn při vzniku uměleckých děl k výzdobě pražského letohrádku Hvězda. Ten byl zasvěcen dílu Aloise Jiráska a k jeho výzdobě byly každoročně vypisovány umělecké soutěže. Podobně vznikly dva rozsáhlejší cykly z Leninova života pro jeho pražské muzeum.³⁷ K realizaci bratislavských byla už ke konci roku 1953 připravována soutěž, z jejíhož průběhu se též zachovalo materiálové torzo.

Z něj prvně vyplývá, že umělecká podoba expozice byla dána do rukou soudobým slovenským umělcům. Zatímco prvních pět sádrových bust klasiků marxismu-leninismu k výzdobě bylo ještě v roce 1953 předáno z pražského Leninova muzea, drobné umělecké práce, vytesání citátů, vytvoření podstavců k sochám či dvě kamenné bronzové desky na průčelí po obou stranách vchodu nebo vyhotovení grafických a uměleckých výstav předmětů, tedy věcí nutných k důstojnému otevření 21. 1. 1954, dostal na starost Tvar – družstvo výtvarných umělců. Tato profesní organizace měla také v tzv. druhé etapě budování muzea, tedy po jeho otevření, zabezpečit soutěž na jeho malířskou a sochařskou výzdobu.³⁸

Před otevřením instituce byla soutěž připravována. Zrealizována byla v první polovině roku 1954. Dne 29. 12. 1953 předložil koncept malířské a sochařské soutěže zástupce Povereníctva Šufliarů. Jak se píše v dochovaném referátu, ten uzavřel již v prosinci 1953 dohodu se zástupci slovenské sekce ÚSČSVU (Ústředního svazu československých výtvarných umělců) o aktivní účasti jejích členů na soutěži k realizaci uměleckých děl. Jejich přítomnost byla dohodnuta jak mezi soutěžícími umělci, tak mezi zásadními osobami v porotě. Přípravou soutěže pověřil stejně jako v případě výzdoby ke slavnostnímu otevření družstvo Tvar.

Malířská soutěž se týkala realizace tří obrazů, olejomalb, které měly doplnit jednotlivé etapy Leninova života v sálech Múzea. První zadaný obraz měl ztvárnit téma *V. I. Lenin a revoluce 1905*, druhý *V. I. Lenin v říjnu 1917* a třetí *V. I. Lenin a subotniki*. V sochařské soutěži bylo zadání více. Konkrétně měla tři části, ve kterých měly být získány vhodné návrhy děl na stěny prostorů, respektive k dozdobení šikmého schodiště. V prvním případě při odchodu z expozice byl žádán návrh na bronzový reliéfní pás velikosti cca 800 x 60 cm s námětem důležitých výsledků budování SSSR od Leninovy smrti do současnosti. Pás měl být vytvořen zvlášť a do něj měli umělci navrhnout jednotlivá vyobrazení, která by ukazovala

35 Bratislava vzdáva hold největšímu revolucionáři – Leninovi, in: VTEDY [online] [cit. 6. 3. 2026]. Dostupné z: <https://www.vtedy.sk/otvorenie-muzeum-lenin>.

36 Ibidem.

37 Jednalo se o malbu Martina Sladkého, jejímž předobrazem byla díla Alexandra Gerasimova, a druhý Ireny Sedlecké-Kodymové, Ladislava Kodyma a Vendelína Zdrůbeckého, umístěné do lunet na fasádu budovy muzea. Viz: PETIŠKOVÁ, Tereza, *Československý socialistický realismus 1948–1958*, Praha 2002, s.50–51.

38 Více Archiv SNM, Věc: Leninovo muzeum – objednávka na výtvarnou výzdobu, 28. 10. 1953.

budovatelské úspěchy v SSSR. Těmi byly podle rozhodnutí elektrifikace, industrializace, kolektivizace, vydání Ústavy SSSR, vítězství ve velké vlastenecké válce a budování komunismu obecně. Na zdi šikmého schodiště bylo zadáno vytvořit návrhy k sérii šesti bronzových plaket – medailonů portrétů nejbližších Leninových spolupracovníků (Stalin, Kalinin, Vorošilov, Ordžonikidze, Molotov, Svorilov). Sedmá plaketa měla nést slavnostní nápis *Toto muzeum bolo slavnostne otvorené dňa 21. januára 1954 z príležitosti 30. výročia úmrti Vladimíra Iljiče Lenina* a umístění se plánovalo u hlavního vstupu na schodišti.³⁹ Jak k malířské soutěži, tak k vytvoření jednotlivých částí reliéfu i všech plaket byli vždy vybráni do soutěže dva konkrétní sochaři z ÚSČSVU. Účast dalších, nevybraných, kteří ovšem museli být členy Svazu, byla také možná. Vyzvaní i případní další umělci měli své modely v poměru 1 : 1 s průvodní zprávou předložit do konce února 1954.⁴⁰

V přípravách soutěže bylo pamatováno i na složení poroty. V ní se měli sejít zástupci různých politických i odborných institucí, a dobře tak odráží, jak významným aktem bylo vytváření propagačního muzea v Bratislavě jako druhém centru státu. Co se týče politických institucí, měl své zástupce do soutěže vyslat Ústřední výbor KSS v Bratislavě, Ústav dějin KSS v Bratislavě a Sbor pověřených, z profesně zainteresovaných se počítalo po jednom zástupci z Muzeí V. I. Lenina v Bratislavě a Praze, jádro však tvořili hned čtyři zástupci Slovenské sekce ÚSČSVU. Dále nechyběl projektant Lacko a zástupce pověřeného zadavatele, družstva výtvarníků Tvar. Ač byl první termín k rozhodnutí stanoven již na březen 1954, zprávu o setkání poroty a konečném rozhodnutí datujeme až 6. května 1954 a komise, která v ní rozhodovala v obou kategoriích – malířské a sochařské výzdobě – čítala 15 členů. Přestože byli pozváni, jednání se nezúčastnil nikdo za ÚV KSS, ani Sbor pověřenců, nicméně přítomno k rozhodování a diskuzi bylo celkem 8 zástupců ÚSČSVU! Z jejich středu byl vybrán i předseda poroty, kterým se stal dr. Marian Váross ze Slovenské akademie vied a umení a přítomna byla jistě i další důležitá jména slovenského uměleckého života.⁴¹ Jednání probíhalo v průběhu celého dne; v dopoledním programu měli zúčastnění umělci možnost své návrhy sami představit, odpoledne bylo spojeno s prohlídkou vybraných prostorů k umístění v budově Múzea, poté se soutěž rozhodla.

Práce do soutěže poslali všichni umělci, kteří byli předvybráni k zhotovení sochařských i malířských prací. U malířských prací ani návrhů reliéfů zobrazujících komunistické úspěchy SSSR nepřišel žádný navíc, u portrétů Leninových spolupracovníků porota dostala k zhodnocení dokonce i práce dalších tří umělců, kteří se zapojili do soutěže bez prvotního oslovení, přičemž je zajímavé, že všichni dotyční si vybrali Stalina jako jednoho z dvou portrétovaných.⁴² Během ranního jednání pak bylo konstatováno, že všichni umělci splnili formální požadavky. Následovalo možné vyjádření přítomných autorů, kteří vysvětlovali své motivy. Ze zápisu zaujme poznámka pana Uhera, jednoho ze zúčastněných, jenž se přihlásil nad rámec vyzvaných autorů a navrhoval v rámci instalace reliéfů Leninových spolupracovníků výraznější umístění podobizny Stalinovy do popředí. Dopoledne pak bylo věnováno dalším otázkám členů poroty a disputacím, následně se šla porota podívat přímo do míst, kde by vybraná díla měla expozici ozdobit.

Pro obě soutěže bylo vybráno celkem 13 umělců z řad slovenské části ÚSČSVU, jak bylo zmíněno výše, další tři využili možnosti se zúčastnit, když poslali navržené portréty Leninových soudruhů. Na tomto místě není prostor zhodnotit jednotlivé zúčastněné umělce, nicméně z výčtu jmen při dohledání jejich profesních

39 Jedná se o skupinu nejstarších ruských bolševiků zapojených do převratu roku 1917, z nichž chybí sporné osoby, například Lev Trockij.

40 Zde je zajímavé, že dopis obsahuje zjevnou chybu o předložení návrhu do 30. II. 1954, tedy neexistujícího dne. Viz Vec: Tvar, družstvo výtvarných umelcov – poverení vypísanie súťaže, 29. 12. 1954, s. 3.

41 Marian Váross (1923–1988) byl slovenský filozof, psycholog, historik umění, překladatel z ruštiny a francouzštiny. V 50. letech inicioval na Slovenské akademii věd založení Ústavu teorie a dejin umenia.

42 Mimo vybrané umělce poslali do soutěže své návrhy pánové Uher (Stalin a Kalinin), Hlobil (Stalin) a Dúbravský (Molotov a Stalin).

životopisů lze sestavit slušnou reprezentaci slovenského poválečného malířství a hlavně sochařství. Díla většiny ze zúčastněných najdeme ve státních a kraj-
ských slovenských galeriích dodnes a v žádném případě nelze konstatovat, že šlo
o začínající umělce, kteří v soutěži na okrasu ideologické instituce dostali první
příležitost. Lze říci, že umělecká práce pro nově vznikající muzeum věnované
velké ikoně světového komunismu byla výzvou. Všichni zúčastnění byli za svoje
návrhy odměněni poměrně vysokou sumou – 6 000 Kčs obdržel každý ze zúčast-
něných malířů, za návrhy sochařských prací obdržel za návrh pásu Rudolf Pribiš
dokonce 18 000,- Kčs, za reliéfy i portréty byly rozděleny odměny ve výši 1 000,- Kčs
a 2 000,- Kčs v jednom případě, nicméně dalších 11 umělců si odneslo odměnu mezi
3 000–8 000,- Kčs. Šlo tak skoro ve všech případech o částku několikaměsíční průměrné
dobové mzdy, která byla tehdy kolem 1 200,- Kčs.⁴³ Součástí výsledku jsou
i vybrané návrhy k realizaci, které níže nabízíme v tabulkách, nicméně v porovnání
s vyplacenými sumami nebyli vítězové příliš finančně nadhodnoceni.

Ačkoli se během výzkumu díla nepodařilo dohledat, vzhledem k zadání témat
a době vzniku si dovolíme na tomto místě konstatovat, že šlo o jednu z významných
akcí, která měla pomoci naplnit konkrétním obsahem slovenský socialistický reali-
smus.⁴⁴ Počítalo se totiž, že všechna, nejen ta úspěšná díla Leninově muzeu zůsta-
nou, neboť vyplacení odměny bylo vázáno na předání všech práv k nim instituci.
Co se týče zúčastněných umělců, na tomto místě poskytujeme jejich výčet, přičemž
90 % jmen lze dohledat mezi významnými slovenskými umělci v encyklopediích
či v zastoupení jejich děl v galeriích, přestože obvykle u sochařů Rudolfa Uhera,
Rudolfa Pribiše, Karola Dúbravského, Stanislava Biroše, Alexandra Trizuliaka,
Jána Hučka, Valeriána Vavra, Otakara Čičátka, Tibora Bártfaye, Ludovíta Gogy,
Ladislava Snopka nebo Jozefa Mazána v kariérním životopise nebývají jejich práce
pro Múzeum V. I. Lenina zmiňovány... Stejně tak se neobjevují malby věnované
Leninovi ve spojení s připomínáním malířů, jako byli Ján Mudroch, Ján Želibský,
Bedrich Hoffstädter, Ladislav Čemický či Július Nemčík.

Tabulka č. 1 Přehled zadaných prací z návrhů malířské soutěže k výzdobě Múzea V. I. Lenina z 6. 5. 1954

Malíř	Název vítězného díla
Bedrich Hoffstädter	V. I. Lenin r. 1905
Ján Mudroch	V. I. Lenin a J. V. Stalin v októbri 1917
Július Nemčík	Lenin a subotniki

Tabulka č. 2. Přehled zadaných prací z návrhů sochařské soutěže – reliéfů k výzdobě Múzea V. I. Lenina z 6. 5. 1954

Sochař	Název vítězného návrhu
Rudolf Pribiš	Reliéfni pás
Alexander Trizuljak	Molotov
Jozef Mazán	Ordžonikidze
Bíroš-Pospíšil	Sverilov
Ladislav Snopek	Vorošilov
Bíroš-Pospíšil	Tentový emblém
Hlobil	Emblém do odchozí chodby

43 Patria.cz. Analýza. Změna životní úrovně v ČR v posledních padesáti letech, [online] [cit. 6. 3. 2026]. Dostupné z https://is.muni.cz/el/1456/podzim2007/PEHP/um/2426800/mzdy_1954_2004_cz_2_.pdf, s. 1.

44 O slovenské podobě socialistického realismu více viz KUSÁ, Alexandra, *Prerušená pieseň. Výtvarné umenie v časoch stalinskej kultúrnej praxe 1948–1956*, Bratislava 2019.

↑ Vasil Biľak hovorí pri otvorení nově upravené expozície v roku 1967, zdroj: dárková brožúra Múzea V. I. Lenina z roku 1979

Múzeum v režii regionálnej straníckej múzejnej siete

V Archívu SNM jsou zachované materiály z počátku roku 1957 a představují faktické převedení vlastnictví Múzea V. I. Lenina z kurately nejasné správy vlastníků pod Ústřední výbor Komunistické strany Slovenska. Rozhodnuto o tom tedy muselo být už v roce 1956. V rámci převodu se hovoří o přetrvávajících problémech nejasného financování instituce. Původně mělo být finanční zabezpečení řešeno přímou dotací z pražského centra jako součást centrálních Muzeí K. Gottwalda a V. I. Lenina. Zdá se nicméně, podobně jako při vzniku v roce 1954, že dlouhodobě přicházely finance z Povereníctva kultury

nebo školství a osvěty.⁴⁵ Nebyl tedy ani zcela jasný správce či statutár. Dle zpětné rekapitulace v zachovaném listu z 13. 2. 1957 byl již dne 1. 1. 1954 zřízen podle rozhodnutí Lidového soudu v Bratislavě nový subjekt, jehož vlastníkem se stal Československý stát a jednalo se o jednotku Riaditeľstvo Leninova múzea v Bratislave. Na něj byl dne 20. 1. 1954, tedy v den oficiálního otevření Múzea převeden majetek z Povereníctva kultury v hodnotě 335 133 Kčs. Tento, již ve značně vyšší sumě 2 967 192 Kčs, pak byl k 17. lednu 1957 odevzdán i s budovou a inventářem Hospodárske správe ÚV KSS v Bratislavě.⁴⁶ Proces převodu na vlastníka, který se nezměnil až do roku 1990, proběhl během měsíce a jeho kontrola byla stanovena na 15. 2. 1957.⁴⁷

Zde uchované materiály končí a další nalézáme až pro období rušení celé instituce v letech 1989–1990. Múzeum V. I. Lenina zaniklo k 1. 12. 1990. Zatímco první ředitel Ivan Perchtl byl jmenován

↑ Po normalizaci byla stálá výstava Múzea V. I. Lenina otevřena v roce 1974, zdroj: dárková brožúra Múzea V. I. Lenina z roku 1979

45 V pramenech se tyto dva rezorty pověřenců s ne úplně jasným rozlišením míchají.

46 Archiv SNM, fond Múzeum V. I. Lenina. Úřední záznam, 13. 2. 1957.

47 Archiv SNM, fond Múzeum V. I. Lenina. Zápisnica 3/57 gremiálnej porady skupiny C, ktorá bola 7. II. 1957

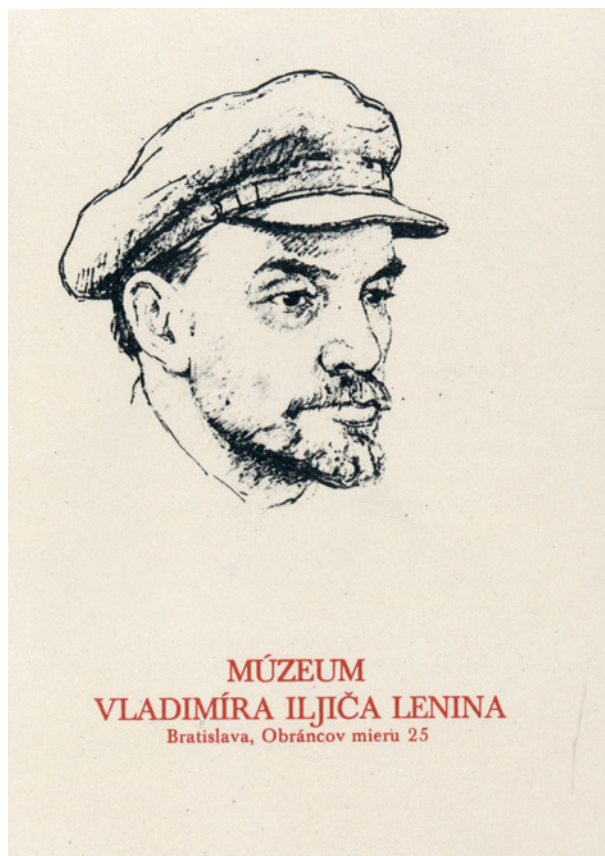
k 1. 1. 1954, poslední, Štefan Bolebruch, byl dle dohody s Ústředním výborem Komunistické strany Slovenska odvolán spolu s koncem instituce. Dohodu o ukončení pracovního poměru tehdy podepsali postupně předseda Komunistické strany Slovenska Peter Weiss a její tajemník Ján Široký, platná byla k 30. 11. 1990. Zrušení místa jakož i celé instituce bylo zdůvodňováno organizačními změnami a řediteli jako jednomu z posledních zaměstnanců byla vyplaceno 5 měsíčních platů. Celá záležitost s jeho, jakož i dalšími výpověďmi byla přitom komunikována prostřednictvím Ústavu sociálních a politických teorií (ÚSPT), nástupce slovenského Ústavu marxismu a leninismu.⁴⁸ Zatímco se však materiály tohoto Ústavu dostaly do depozitáře Slovenského národního archivu, Múzeum V. I. Lenina jednotný archiv nemá. Snad právě díky spolupráci ÚSPT na likvidaci se nacházejí alespoň personální dokumenty k Múzeu V. I. Lenina z posledních let existence mezi fondy Slovenského národního archivu.

Závěr

Výše uvedený popis nám tak spíše než celistvý obraz prvních let bratislavského Múzea V. I. Lenina dává nahlédnout jen do kapitol fungování. Jde o střípky z jeho dějin. Každopádně poukazuje na poměrně obvyklou praxi, kdy jednotlivé stranické paměťové instituce vznikaly značně spontánně, s důrazem na potřebu jejich rychlého zřízení. Podobně spontánně, a přitom s velkým zájmem strany byly vytvořeny již první dvě výstavy, na jejichž základě později vznikly pražská Muzea Klementa Gottwalda a V. I. Lenina. Když si představíme, že monumentální *Výstava revolučních bojů* byla otevřena na pražském Vítkově v květnu 1949 a obě pražské instituce po necelých čtyřech letech,⁴⁹ nepřekvapuje, že první slovenské muzeum plné kopií Leninových připomínek spatřilo světlo světa už půl roku po svém iniciování v řadách ÚV KSS. Podobně jako v pražských muzeích, i v Bratislavě nestačilo pouze vystavit dobové artefakty, případně jejich kopie, ale jako pro Prahu vznikala umělecká díla.⁵⁰ Pro Bratislavu byly vytvořeny speciální artefakty, které měly znázornění Lenina a budování socialismu v SSSR dodat potřebné společenské váhy. Témata zadaných uměleckých děl pro bratislavské muzeum a též výčet umělců, kteří byli k soutěžním návrhům vyzváni, jsou toho jasným důkazem. Ve srovnání s pražskými institucemi je trochu odlišná cesta právní subjektivity. Původní plán pobočky pražských centrálních institucí se ukázal jako nepříliš vhodný.

↑ K 25. výročí otevření Múzea V. I. Lenina byl mimo jiné vytvořen i dárkový set, jehož součástí byly fotografie z muzea, brožura Lenin. Život a dielo, průvodce muzeem a stužka s pamětním odznakem, zdroj: dárková brožura Múzea V. I. Lenina z roku 1979

↑ Brožurka Múzeum Vladimíra Iljiča Lenina, která vyšla v 70. letech 20. století, zdroj: dárková brožura Múzea V. I. Lenina z roku 1979

48 Slovenský národný archív, fond Múzeum V. I. Lenina.

49 O prvních výstavách a okolnostech vzniku pražských institucí viz SOMMER, Vítězslav, *Angažované dějepisectví. Stranická historiografie mezi stalinismem a reformním komunismem (1950–1970)*, Praha 2011, s. 76–98.

50 O podobě sbírky bývalého Muzea Klementa Gottwalda viz TOTOVÁ, Jolana. Sbírkatovná činnost Muzea Klementa Gottwalda – aktuální poznatky kurátorky. In: *Acta Musei Nationalis Pragae – Historia*, roč. 77, 2023, čís. 3–4, s. 15–27.

↑ Situační fotografie z prohlídky expozic Múzea V. I. Lenina nejspíše v polovině 60. let 20. století, zdroj: dárková brožura Múzea V. I. Lenina z roku 1979

Ostatně fakticky řídilo už budování Múzea bratislavské Pověřenectví kultury a osvěty spíše než pražský Ústav dějin ÚV KSČ, pod který tehdy pražské muzejní stranické instituce spadaly. Už jen složení politické reprezentace při otevření 20. ledna 1954 a posléze ryze slovenské zaměření umělecké výzdoby poukázaly na to, že přímé řízení z Bratislavy je vhodnější a je v zájmu hlavně slovenských komunistů Múzeum provozovat. Jak ukazují dokumenty, šlo o cestu postupného nabytí této zkušenosti.

Bohužel, aktuální stav bádání o Múzeu nám neumožňuje přesněji určit, jaké konkrétní předměty se v něm nacházely, nicméně bezpečně víme, že expozice byla během jeho existence dvakrát obměněna. Prvně se tak stalo v roce 1967, podruhé v roce 1973. Lze usuzovat, že právě v té první došlo k odstraňování stalinského

↑ Exteriér budovy Múzea V. I. Lenina v 70. letech 20. století, zdroj: dárková brožura Múzea V. I. Lenina z roku 1979

kultu a většímu zaměření na reformní kritičtější současnost, druhá logicky byla v souladu s normalizačním režimem po událostech roku 1968. Podobným procesem totiž prošly i pražské stranické instituce. V každé reinstalaci jistě část uměleckých předmětů z doby předešlé musela chybět. A kde jsou dnes, je těžko stanovitelné, neboť informace o převzetí fondu některou ze současných muzejních či jiných slovenských institucí chybí. Ještě v roce 2020 byly každopádně v některých prostorech Pistoriho paláce dobře dohledatelné stopy dřívějšího muzea, ať už v různých heslech na zdech, nebo v pozůstatcích leninových bust mezi nepořádkem, který ještě nikdo z budovy nevymetl.⁵¹

51 Za informaci děkuji Mgr. Pavlíně Vogelové, Ph.D., která situaci uvnitř prostorů Pistoriho paláce v roce 2020 i fotograficky zdokumentovala.

PRAMENY A LITERATURA

DOBOVÉ PRAMENY:

Rudé právo, ročník 34–35, č. 20, 21. 1. 1954.

Archív Slovenského národného múzea. Fond
Múzeum V. I. Lenina.

Slovenský národný archív. Fond Múzeum
V. I. Lenina.

↑ Foto exteriéru budovy Pistoriho paláce v Bratislave s pozústatky bývalého využiti v roce 2020, foto: Pavlína Vogelová

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA:

DOBRÍKOVÁ, Mária – GOLEMOVÁ, Marta – HALAJ, Dušan – PAŽUR, Štefan – VINCÍKOVÁ, Soňa, *Múzeum Slovenského národného povstania*. Banská Bystrica 1985.

HUČKO, Ján, *Tajomník ústredného výboru KSS Augustín Michalička, 1953, 1955–58, Čiastkový inventár*, Slovenský národný archív Bratislava, 2007.

JARINKOVIČ, Martin, *Východoslovenské múzeum v Košiciach v rokoch spoločenského zlomu 1989–1990*, in: *Historica Carpatica* 52–53/2022, s. 58–76.

JŮN, Libor, *Škola komunismu pro miliony našich lidí – několik poznámek k expozicím Muzea V. I. Lenina v Praze v letech 1953 až 1990*, in: KAVKA, Tomáš – VOGELOVÁ, Pavlína – TOTHOVÁ, Jolana. *Sbírky a politika / Collections and Politics*, Praha 2022, s. 137–165.

KAVKA, Tomáš, *Muzea dělnictva a práce – svět včerejška a dneška? Stranická muzea v Československu a jejich příbuzní za budovatelským horizontem*, in: KAVKA, Tomáš – VOGELOVÁ, Pavlína – TOTHOVÁ, Jolana, *Sbírky a politika / Collections and Politics*, Praha 2022, s. 21–55.

KUSÁ, Alexandra, *Prerušená pieseň. Výtvarné umenie v časoch stalinskej kultúrnej praxe 1948–1956*, Bratislava 2019.

KRÖMER, Tomáš, „Ideologická muzea“ v českých zemích v 70. a 80. letech na příkladu Muzea revolučních bojů a osvobození v Ostravě, doctoral theses, Dissertations. Silesian University in Opava, Faculty of Philosophy and Science in Opava, 2024. [online] [cit. 6. 3. 2026]. Dostupné z: <https://is.slu.cz/th/vjqjb/>.

MACURA, Vladimír, *Šťastný věk*, Praha 2008.

MARCINKOVÁ, Anna, *Vademecum slovenského muzejníka*, Bratislava 1968.

MRUŠKOVIČ, Štefan – DARULOVÁ, Jolana – KOLLÁR, Štefan, *Múzejníctvo, muzeológia a kultúrne dedičstvo*, Banská Bystrica 2005.

Múzeum revolučnej tlače Klementa Gottwalda v Martine-Vrútkach. Sprievodca po expozícii, Martin-Vrútky 1986.

Múzeum Vladimíra Iljiča Lenina, Bratislava, Obráncov mieru 25, Bratislava, bez data

NEČASOVÁ, Denisa, *Nový socialistický člověk – Československo 1948–1956*, Brno 2018.

PÁTKOVÁ, Jarmila, *Dvadsať rokov Muzea slovenskej republiky rád*, Prešov 1967.

PETIŠKOVÁ, Tereza, *Československý socialistický realismus 1948–1958*, Praha 2002.

PRELOVSKÁ, Daniela, *Fenomén budovania muzejnej siete na Slovensku v období socializmu*, Nitra 2016.

SOMMER, Vítězslav, *Angažované dějepisectví. Stranická historiografie mezi stalinismem a reformním komunismem (1950–1970)*, Praha 2011, s. 76–98.

ŠMARC, Vít, *Země lyr a ocele. Subjekty, ideologie, modely, mýty a rituály v české kultuře stalinismu*, Praha 2017.

ŠPÉT, Jiří, *Muzea ve vývoji společnosti a národní kultury*, Praha 1979.

ŠULC, Viliam, *Dóm Košického vládného programu*, Košice 1979.

TÁBORSKÝ, Ondřej, *Dějiny podle plánu. Politika dějin a paměti v normalizačním muzejnictví*, in: ŠUSTROVÁ, Radka – HEDLOVÁ, Luba (eds.). *Česká paměť. Národ, dějiny a místa paměti*. Praha: Academia–Památník Lidice 2014, s. 279–328.

TOTHOVÁ, Jolana, *Institute zanikla, sbírka zůstává. Sběrka Muzea dělnického hnutí a náhled do jejího využití v letech 1990–2022*, in: KAVKA, Tomáš – VOGELOVÁ, Pavlína – TOTHOVÁ, Jolana, *Sbírky a politika / Collections and Politics*, Praha 2022, s. 89–128.

TOTHOVÁ, Jolana, *Sbírkovatelná činnost Muzea Klementa Gottwalda – aktuální poznatky kurátorky*. In: *Acta Musei Nationalis Pragae – Historia*, roč. 77, 2023, čís. 3–4, s. 15–27.

UNFRIED, Berthlod, *Spuren des „Realsozialismus“ in Böhmen und der Slowakei. Monumente – Museen – Gedenktage*, Wirm 1996.

INTERNETOVÉ ODKAZY:

Patria.cz. *Změna životní úrovně v ČR v posledních padesáti letech*, [online] [cit. 6. 3. 2026]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1456/podzim2007/PEHPII/um/2426800/mzdy_1954_2004_cz_2_.pdf.

Encyclopedia Beliana, heslo Hubert, Jozef [online] [cit. 6. 3. 2026]. Dostupné z: <https://beliana.sav.sk/heslo/hubert-jozef>.

Múzeum dělnického hnutí v 21. století [online] [cit. 6. 3. 2026]. Dostupné z: <https://www.mdh21.cz>.

Vtedy.sk [online] [cit. 6. 3. 2026]. Dostupné z: <https://www.vtedy.sk/otvorenie-muzeum-lenin>.